

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060307

DOM
2022-09-01
Stockholm

Mål nr
P 624-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-12-22 i mål nr P 4573-20, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. E.v.K.

2. P.v.K.

3. L.M.

4. S.M.

Motpart

1. Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun

2. J.B.

3. T.B.

SAKEN

Bygglövs för nybyggnad av enbostadshus på fastigheten A i Rättviks kommun

---

Dok.Id 1832291

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår L.M.s och S.M.s yrkande om syn.
  2. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommuns beslut den 30 december 2019, dnr 2019-B076, § 184, att ge bygglov för nybyggnad av enbostadshus på fastigheten A i Rättviks kommun och avslår bygglovsansökan.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

E.v.K., P.v.K., L.M. och S.M. har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva beslutet om bygglov. I andra hand har de yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska återförvisa målet till nämnden för ny handläggning.

L.M. och S.M. har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla syn på platsen.

J.B. och T.B. har fått tillfälle att yttra sig men har inte gjort det.

Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun har yttrat sig men inte angett en inställning till överklagandena.

Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun, E.v.K., P.v.K., L.M. och S.M. och har i allt väsentligt åberopat samma omständigheter som i underinstanserna.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

G.F. och Å.F. var parter i underinstanserna. De har under målets handläggning överlåtit fastigheten B i Rättviks kommun till L.M. och S.M., som till domstolen har uppgett att de vill inträda som parter i målet. Med hänsyn till att en äganderättsöverlåtelse har skett avseende fastigheten B bedömer domstolen att förutsättningarna är uppfyllda för att låta L.M. och S.M. inträda i processen (partssuccession).

Vid prövning av bygglov utanför planlagt område ska bestämmelserna om hushållning med markområden i 3 kap. miljöbalken tillämpas (2 kap. 2 § plan- och bygglagen, 2010:900). Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan

tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (3 kap. 4 § miljöbalken).

För att bedöma om fastigheten utgörs av brukningsvärd jordbruksmark är det tillräckligt med de handlingar som finns i målet. Det saknas därför anledning att hålla syn på fastigheten. L.M.s och S.M.s yrkande om syn ska därför avslås.

Med begreppet jordbruksmark avses åkermark och kultiverad betesmark. Sådan mark är brukningsvärd om den med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Vid bedömningen av markens beskaffenhet tas hänsyn till hur marken används och tidigare har använts, markytans storlek och möjligheten att sambruka marken med annan jordbruksmark i området. Att det inte har varit ekonomiskt rationellt att bruka marken på senare år utesluter inte att marken bedöms som brukningsvärd i ett mer långsiktigt perspektiv. Samtidigt har lagstiftarens avsikt inte varit att upprätthålla jordbruksproduktionen på marker där sådan produktion saknar eller endast har ringa betydelse från jordbrukssynpunkt eller regionalpolitisk synpunkt (se prop. 1978/79:163 s. 13 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 3 maj 2022 i mål nr P 12015-21).

Fastigheten omfattar knappt 1 hektar och är taxerad som bebyggd småhusenhet. Den västra delen av fastigheten är bebyggd med ett enbostadshus. Övriga delar av fastigheten är obebyggda och ingår i ett sammanhängande stråk av jordbruksmark som omges av bebyggelse. Det planerade bostadshuset ska placeras på fastighetens östra del bredvid ett annat planerat bostadshus (vars bygglovsansökan prövas i Mark- och miljööverdomstolens mål nr P 627-21).

Aktuell fastighet markerad i blått med tilltänkt placering av enbostadshuset (från nämndens akt).

Av utredningen i målet framkommer att marken kan användas som betesmark. Det framkommer även att omkringliggande mark på senare år i begränsad omfattning har använts till bete för djur och att marken under sommaren 2018 skördades för hö. Marken ingår även i ett större sammanhängande område av liknande karaktär. Mark- och miljööverdomstolen instämmer därför i mark- och miljödomstolens bedömning att marken är brukningsvärd jordbruksmark i enlighet med 3 kap. 4 § miljöbalken.

Bygglovsansökan avser nybyggnad av ett enbostadshus. Med hänsyn till att byggnaden avses uppföras på mark som i dag är obebyggd och då byggnaden skulle utöka bebyggelseområdet bedömer domstolen att åtgärden inte kan anses vara en sådan komplettering som kan medges. Bebyggelsen kan inte heller anses tillgodose ett sådant väsentligt samhällsintresse som innebär att marken får tas i anspråk. Det allmänna intresset av att långsiktigt bevara brukningsvärd jordbruksmark får i detta fall anses väga tyngre än det enskilda intresset av att få bygga på den aktuella platsen. Åtgärden kan därför inte tillåtas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Li Brismo, tekniska rådet Mats Kager och tf. hovrättsassessorn Simon Nesterud, referent.

Föredragande har varit Harry Hodzic.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-12-22
meddelad i
Nacka

Mål nr P 4573-20

PARTER

Klagande

1. G.F.

2. Å.F.

3. E.v.K.

4. P.v.K.

Motparter

1. J.B.

2. T.B.

3. Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas läns beslut 2020-05-28 i ärende nr 403-1095-2020, se bilaga 1

SAKEN

Bygglov på fastigheten A i Rättviks kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.

YRKANDEN M.M.

G.F. och Å.F. (B) har i första hand yrkat att beslutet om bygglov ska upphävas och i andra hand att ärendet ska återförvisas till miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun för vidare handläggning.

Till stöd för sin talan har de vidhållit vad som tidigare har anförts med följande tillägg. Aktuell åtgärd överensstämmer inte med det positiva förhandsbesked som tidigare har lämnats. Varken placering, utförande eller tomtstorlek stämmer överens med vad som framgår av förhandsbeskedet.

Mot bakgrund av att ytterligare ett stort hus med tillhörande dubbelgarage erhållit bygglov på aktuell fastigheten står det klart att det är fråga om ny och sammanhållen bebyggelse. Åtgärden är av sådan omfattning och har sådan påverkan på omgivning att den bör prövas genom detaljplan. Behovet av detaljplan blir än större eftersom det förekommer riksintressen och bevarandevärden i området. Genom att bevilja bygglov för den enskilda åtgärden finns risk för prejudicerande effekt med en oreglerad tillkomst av fastigheter. Detta är inte lämpligt i området då det rör sig om en tätort i sjönära miljö samt inom områden av riksintresse och kulturmiljö. Eventuella förändringar bör istället prövas i ett sammanhang genom planläggning.

Den planerade avstyckningen innebär att jordbruksmark är tänkt att omvandlas till tomtmark. Jordbruksmark får endast tas i anspråk för bebyggelse om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Fastigheten A ska betecknas som brukningsvärd jordbruksmark. Fastigheten utgör jordbruksblock enligt Jordbruksverkets blockdatabas. Både åkermark och betesmark kan enligt Jordbruksverket utgöra jordbruksmark. Fram till och med hösten 2016 användes marken som betesmark för hästar. Fastigheten ligger som en del i ett långt öppet stråk som sträcker sig från Gärdebygata och söderut. På annan mark i detta stråk förekommer idag betesmark för både får och kor. På kringliggande fastigheter har det skördats djurfoder och är ett tydligt exempel på lokalt,

småskaligt jordbruk som efterfrågas av Jordbruksverket. Historiskt sett användes marken nedanför Kålgårdsgräns inklusive aktuell fastighet för att odla kål. Marken har ett mycket gynnsamt läge med en sluttning mot Siljan i väster vilket ger ett intensivt solljus. Det är dessutom gott om vatten under mark med underjordiska ådror som följer bergets sluttning. Det finns inget berg i dagen på fastigheten men mitt på finns ett stort stenröse, vilket tyder på att marken har rensats på sten för att användas för odling. Att marken har brukats både historiskt och i nutid är tydligt, då det är ett öppet landskap. Fastighetens taxering är inte avgörande för om 3 kap. 4 § miljöbalken ska tillämpas. Brukningsvärd jordbruksmark ska bedömas från fler faktorer än rena produktionsvärden.

Det är vidare uppenbart att aktuell byggnation kommer att påverka landskapsbilden och natur- och kulturvärden negativt. Vidare strider åtgärden mot översiktsplanen, speciellt med tanke på att området med planerad byggnation är högt beläget. Den är inte heller lämplig i övrigt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Fastigheten är belägen i ett område där bebyggelsen består av mindre timmerhus och små stugor i klassisk dalastil. Den tänkta byggnationen är en tvåplansvilla med stort garage. Det kan konstateras att den inte passar in i området.

Byggnadens placering och utformning kommer att medföra en betydande olägenhet i form av insyn. Deras uteplats ligger rakt framför den planerade byggnadens fönster vilket gör det omöjligt att skydda sig från insyn. Vidare kommer den planerade terrassen ligga tre meter över marknivå från deras fastighet och de som befinner sig där kan titta rakt ner på hela den södra delen av deras tomt och uteplats. Det kommer även vara besvärande insyn i deras hus mot sovrum och badrum.

G.F. och Å.F. har gett in fotografier, en videoupptagning, ritningar, illustrationsbilder och sammanträdesprotokoll. De har också hänvisat till Jordbruksverkets hemsida gällande jordbruksmarkens värden och Jordbruksverkets broschyr ”*Kommunens arbete med jordbruksmarkens värden – ett stödverktyg*”.

P.v.K. och E.v.K. (C) har i första hand yrkat att beslutet om bygglov ska upphävas och i andra hand att ärendet återförvisas till miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun för vidare handläggning.

Till stöd för sin talan har de vidhållit vad som tidigare har anförts med följande tillägg. De riksintressen och kulturmiljövärden som omnämns i översiktsplanen ska vara vägledande. Utförandet och placeringen av byggnaden uppfyller inte anpassnings- eller omgivningskravet. Enhetligheten kommer att förstöras. Den omfattande byggnation kommer att blockera siktlinjerna mot Siljan och förändra platsen. Bystugeföreningen har tidigare diskuterat med kommunen att platsen betecknas som brukningsvärd jordbruksmark som inte ska bebyggas.

Det är vidare orimligt att uppföra en så stor byggnad. Det kommer att medföra en betydande och dominerande höjdskillnad mot övrig bebyggelse längs med Kålgårdsgränd, där inget av de befintliga husen har en takhöjd som överstiger fem meter. Höjden till taknock på de fastigheter som är relevanta och som sträcker sig längs Kålgårdsgränd och vidare längs Hagasväg uppvisar betydligt lägre mått. Alla hus i västlig riktning nedan mot Siljan är enplanshus och byggda i suterräng och dessutom byggda mycket lägre än gatunivån. Inte heller någon av de fastigheter som finns på ovansidan uppvisar lika höga mått som de planerade byggnaderna gör.

Samtliga omständigheter medför att det för fastigheten och närliggande område finns ett behov av detaljplaneläggning. Kravet på ny sammanhållen bebyggelse är uppfyllt då det är totalt två hus och två garage som ska uppföras på den aktuella fastigheten. En detaljplan med klara restriktioner gäller för närliggande område.

P.v.K. och E.v.K. har även gett in fotografier.

J.B. och T.B. (A) har anført i huvudsak följande. Marken som omfattas av bygglovet utgör inte brukningsvärd jordbruks-mark. Det har inte framkommit att marken används eller har använts i närtid för aktivt jordbruk. Markens läge är i sluttning och omgiven av bostadshus i samtliga

väderstreck. Området är ett bostadsområde med öppet släpp av grönområde och tjänar ett flertal bostadsfastigheter som angränsar till A. Vid kontakt med LRF konsult framhölls att med anledning av låg omfattning av djurhållning i förhållande till hög omfattning av mark i kommunen finns inte någon efterfrågan av betesmark i området.

A ligger inom sammanhållen bebyggelse mellan vägarna Nålångsvägen i väst och Kålgårdsgränd i öst. Längs med båda vägarna är marken bebyggd med flertal bostadshus. Ett grönområde sträcker sig mellan vägarna. Det pågår inget aktivt jordbruk för marken i grönområdet. Området utgörs av bostadsfastigheter i öppen landskapsbild.

I översiktsplanen för Rättviks kommun framgår att jordbruksmark främst är belägen utmed Siljansringens vattenområde och har en småskalig struktur, omringad av skogar. För den aktuella fastigheten har Rättvik kommun i flera förhandsbesked och nu aktuellt beviljat bygglov beaktat att områdets öppna landskapsrutor ska behållas. Även om en del av fastigheten bedöms utgöra brukningsbar jordbruksmark förtas inte det syftet i och med beviljat bygglov. Med anledning av befintlig bebyggelse och områdets karaktär som utgörs av bebyggda småhus finns det ingen naturlig plats att bygga en bondgård för eventuell bonde att utgå ifrån för att aktivt kunna bruka marken. Förutsättningar för att bedriva ett rationellt jordbruk på platsen finns inte.

Marken är sank i dess nordöstra hörn där vattensamlingar kan uppstå. Med hänsyn till markens lutning har vid provtagning och undersökning konstaterats att det finns siltjord med ca en meter till berggrund. Marken är därför inte lämplig att plöjas eller brukas för odling.

Byggnaderna som bygglovet gäller är lokaliserade på så sätt att områdets karaktär av öppet landskap bibehålls och harmoniserar med befintlig bebyggelse i området. Byggnadernas höjdläge har anpassats till befintlig bebyggelse genom sänkning av marknivå för att nockhöjd ska vara anpassad till omgivningen. Marken med

möjlighet för exempelvis bete bibehålls genom placeringen av byggnaderna mot Kålgårdsgränd.

J.B. och T.B. har även gett in kartor över ledningar för vatten och avlopp, fotografier och ritningar över byggnader i området, urklipp från översiktsplan Rättvik 2030 samt flygfoton över Gärdebyn från 1962, 1975 och 2020.

Miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun har anfört att marken som sådan kan betecknas som jordbruksmark. Fastigheten utgör dock taxeringsenhet och omfattar hel registerfastighet småhusenhet, bebyggd.

DOMSKÅL

Mark- och miljödomstolen har den 2 november 2020 hållit syn på fastigheten A i Rättviks kommun.

Tillämpliga bestämmelser framgår, utöver vad som anges nedan, av länsstyrelsens beslut.

Prövning i sak

Krav på detaljplan

Vid en bygglovsprövning utanför ett detaljplanerat område ska kommunen ta ställning till om den sökta åtgärden ska föregås av en detaljplaneläggning (jfr 4 kap. 2 § plan- och bygglagen [2010:900], PBL). En kommun har enligt 1 kap. 2 § PBL en relativt vidsträckt möjlighet att avgöra om en detaljplan ska upprättas eller inte.

Mark- och miljödomstolen anser att den sökta åtgärden är så begränsad att den inte kan antas medföra betydande inverkan på omgivningen eller betydande miljöpåverkan. Det har inte heller i övrigt framkommit någon omständighet som medför att planläggning är nödvändigt. Domstolen finner därmed inte skäl att ifrågasätta bedömningen att åtgärden inte behöver prövas genom en detaljplan.

Brukningsvärd jordbruksmark

Det har gjorts gällande att fastigheten A består av brukningsvärd jordbruksmark i enlighet med 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken. Brukningsvärd jordbruksmark får enligt bestämmelsen endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Mark- och miljööverdomstolen har kommit med ett flertal vägledande avgöranden gällande exploatering av jordbruksmark och prövning av bestämmelsen i 3 kap. 4 § miljöbalken. Med begreppet jordbruksmark avses åkermark och kultiverad betesmark (se Mark- och miljööverdomstolen dom den 1 april 2016 i mål nr P 4087-15). Sådan mark är brukningsvärd om den med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämplig för jordbruksproduktion. Fastighetstaxering är inte avgörande för om 3 kap. 4 § miljöbalken är tillämplig utan utgör en omständighet som ska beaktas i bedömningen (se MÖD 2020:10). Vidare kan ett enda bostadshus inte anses vara ett sådant väsentligt samhällsintresse som avses i 3 kap. 4 § miljöbalken (jfr t.ex. Mark- och miljööverdomstolen dom den 11 januari 2019 i mål nr P 8646-18 med där gjorda hänvisningar).

Emellertid anges det i förarbetena till bestämmelsen som nu är 3 kap. 4 § miljöbalken att det är förenligt med bestämmelsen att komplettera befintlig bebyggelse med ytterligare någon enstaka byggnad (prop. 1985/86:3 s. 158 f.). Detta har även tillämpats i rättspraxis då förhandsbesked beviljades för två enbostadshus på mark som bedömts utgöra brukningsvärd jordbruksmark (Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 februari 2018 i mål nr P 4520-17). Avgörandet motiverades med att åtgärderna utgjorde en begränsad komplettering av befintlig bebyggelse, att platsen bedömts vara lämplig för utbyggnad enligt kommunens riktlinjer och utifrån byggnadernas tänkta placering och markens arrondering bedömdes jordbruksmarken endast i obetydlig mån påverkas.

I gällande översiktsplan för Rättvik anges bl.a. följande. Vid ny bebyggelse ska särskild hänsyn tas till bruksbar jordbruksmark. Ny bebyggelse ska inte försvåra pågående jordbruksdrift. Småskalig förtätning och nytillkommen bebyggelse utanför tätorterna ska alltid lokaliseras med hänsyn till platsens förutsättningar, den lokala karaktären och befintlig jordbruksmark. Områden med stor efterfrågan ska i första hand kompletteras med ny bebyggelse genom utbyggnad på ett sammanhållet och planerat sätt.

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Fastigheten A består både av jordbruksmark och tomtmark. Fastigheten är avlång och ingår i ett sammanhängande stråk av jordbruksmark om ca 400–500 meter. Fastigheten är taxerad som bebyggd småhusenhet och i dess västra del finns ett befintligt bostadshus. Fastighetens östra del planeras att styckas av och dess mellersta del ska bevaras. Platsen som avser att bebyggas ligger mellan befintliga byggnader på fastigheter utmed en väg, Kålgårdsgränd, i ett förhållandevis tätbebyggt område.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Det har av utredningen i målet inte framkommit uppgifter om att marken har använts för jordbruksproduktion i närtid. Åtgärden kan inte anses påverka något rationellt jordbruk utan då snarare ett mindre område med betesmark som är omgärdat av bostadsbebyggelse. Eftersom marken i vart fall kan användas som betesmark är den dock att anse som bruksvärd jordbruksmark. Utifrån den tänkta avstyckningen kommer en stor del av den jordbruksmark som ingår i ett större sammanhängande stråk att bevaras. Det tänkta bostadshuset får även anses utgöra en begränsad komplettering av den befintliga bebyggelsen längs med Kålgårdgränd. Vidare är byggnationen förenlig med gällande översiktsplan. Mark- och miljödomstolen bedömer sammantaget att föreslagen åtgärd utgör en lämplig komplettering till den befintliga sammanhållna bebyggelsen. Bestämmelsen i 3 kap. 4 § miljöbalken utgör därför inte ett hinder mot föreslagen åtgärd (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr 4520-17).

Lämplig lokalisering

Vad gäller markens lämplighet med beaktande av bl.a. byggnationens påverkan på natur- och kulturmiljövärden samt landskapsbilden gör domstolen inte någon annan bedömning än den länsstyrelsen har gjort.

Omgivningskravet

Enligt 2 kap. 9 § PBL får en byggnad inte utformas eller placeras så att den medför betydande olägenheter för omgivningen. Vad som avses med betydande olägenhet bedöms bl.a. med utgångspunkt i områdets karaktär och förhållandena på orten. Det ska vara fråga om väsentliga olägenheter för att dessa ska anses utgöra betydande olägenheter. Av praxis framgår att domstolarna är tämligen restriktiva med vad som utgör betydande olägenheter (se bl.a. RÅ 1991 ref 46 och Mark- och miljööverdomstolen avgörande den 8 september 2014 i mål nr P 149-14).

Eftersom det inte finns någon detaljplan som reglerar ny bebyggelse i det aktuella området har fastighetsägarna dock inte någon fastställd byggrätt av viss omfattning. Det innebär att kravet sänks för vilken slags olägenhet som måste accepteras för bakomliggande fastigheter (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 4 juni 2013 i mål nr P 10223-12).

Mark- och miljödomstolen kan utifrån iakttagelser från synen och underlaget i målet konstatera att den planerade byggnationen kommer medföra viss begränsning av utsikten. Domstolen bedömer dock i likhet med länsstyrelsen att påverkan inte kan anses vara i sådan omfattning att det är fråga om en betydande olägenhet enligt 2 kap. 9 § PBL.

Det har inte heller i övrigt framkommit skäl för att inte tillåta den aktuella byggnationen. Nämnden har därmed haft fog för att bevilja sökt bygglov. Vad som anförts i överklagandena medför ingen annan bedömning. Överklagandena ska därmed avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 12 januari 2021.

Katarina Winiarski Dol

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Katarina Winiarski Dol, ordförande, och tekniska rådet Ylva Kvist Trelje. Föredragande har varit beredningsjuristen Agnes Johansson.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.